

LV

LV

LV



EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 20.8.2009
COM(2009) 433 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

**IKP un ne tikai
Progresā novērtējums mainīgā pasaulē**

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

IKP un ne tikai Progresa novērtējums mainīgā pasaulē

1. IEVADS

Iekšzemes kopprodukts (IKP) ir zināmākais rādītājs, kā noteikt makroekonomisko darbību¹. Izstrādāts trīsdesmitajos gados, IKP ir kļuvis par standarta kritēriju, ko politikas veidotāji izmanto visā pasaulē un kas plaši izskan publiskajā telpā. IKP apkopo visu ar naudu saistīto saimniecisko darbību pievienoto vērtību. Tā pamatā ir skaidra metodika, kas ļauj izdarīt salīdzinājumus pa laikposmiem un starp valstīm un reģioniem.

IKP arī uzskata par reprezentatīvāko tautas attīstības un progresa rādītāju kopumā. Tomēr pēc IKP būtības un mērķa to nevar izmantot kā pamatkritēriju visu politikas jautājumu izlemšanai. IKP rādītājā nav informācijas par vides ilgtspēju vai sociālo iekļaušanu, bet politikas analīzē un debatēs minētie aspekti ir jāņem vērā².

Vajadzība uzlabot datus un rādītājus, lai papildinātu IKP, ir jo īpaši ņemta vērā un akcentēta vairākās starptautiskās iniciatīvās. Minētajās iniciatīvās atspoguļotas arī jaunās politiskās un sabiedrības prioritātes. Eiropas Komisija 2007. gada novembrī (kopā ar Eiropas Parlamentu, Romas klubu, Pasaules dabas fondu un ESAO) organizēja konferenci "Ne tikai IKP"³. Konferencē politikas veidotāji, ekonomikas, sociālās jomas un vides eksperti un pilsoniskā sabiedrība puda lielu atbalstu tam, lai izstrādātu rādītājus, kas papildinātu IKP un sniegtu plašāku informāciju politisku lēmumu atbalstam.

Tāpēc šajā paziņojumā minētas vairākas darbības, kuras var veikt īstermiņā vai vidējā termiņā. Vispārējais mērķis ir izstrādāt pilnīgākus rādītājus, kas sniedz uzticamāku zināšanu bāzi, lai uzlabotu publisko debašu un politikas veidošanas kvalitāti. Komisija plāno sadarboties ar ieinteresētajām personām un partneriem, lai izstrādātu starptautiski atzītus un ieviestus rādītājus.

2. PAVEIKTĀ NOVĒRTĒJUMS MAINĪGĀ PASAULĒ

2.1. Uzlaboti rādītāji atspoguļo jaunu politisko kontekstu un tehnisko stāvokli

ES vairākus politiskos lēmumus un instrumentus pamato ar IKP. Ņemot vērā pašreizējo ekonomisko lejupslīdi, galvenais uzdevums ir atjaunot ekonomisko izaugsmi, un IKP

¹ IKP = privātais patēriņš + investīcija + valsts patēriņš + (eksports – imports). Sistēma un noteikumi, kā aprēķināt IKP, ir izklāstīti Eiropas Kontu sistēmā, kas kopumā atbilst ANO noteiktajai Nacionālo kontu sistēmai.

² Jaunāko pārskatu par IKP ierobežojumiem skatīt *Stiglitz/Sen/Fitoussi* (2008) pētījumā, *Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress* (http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/Issues_paper.pdf).

³ www.beyond-gdp.eu

pieaugums ir galvenais rādītājs, lai novērtētu to, cik efektīvi ir ES un dalībvalstu ekonomikas atveseļošanas plāni.

Kad Eiropadome apstiprināja Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu⁴, tā norādīja arī to, ka krīze ir jāizmanto kā iespēja, lai daudz apņēmīgāk veidotu ekonomiku, kas efektīvi izmanto resursus un rada zemas oglekļa emisijas. Reaģējot uz krīzi, jācenšas pasargāt visvairāk skartā un neaizsargātā sabiedrības daļa. Šie aspekti norāda uz to, ka ir vajadzīgi visaptverošāki rādītāji, ne tikai IKP pieaugums, bet arī rādītāji, kuros nepārprotami iekļauti sociālās un vides jomas sasniegumi (piemēram, uzlabota sociālā kohēzija, pamatpreču un pakalpojumu pieejamība par pieņemamām cenām, izglītība, sabiedrības veselība un gaisa kvalitāte) un problēmas (piemēram, pieaugošā nabadzība, noziedzība, dabas resursu izsīkšana). Šajā paziņojumā iekļautie apsvērumi par rādītājiem var sekmēt jaunu stratēģisku mērķu izveidi saistībā ar Lisabonas stratēģiju pēc 2010. gada.

Kopš nacionālo kontu un IKP ieviešanas statistikas metodes un skaitļošanas tehnoloģijas ir ļoti attīstījušās. ES finansē vairākus pētniecības projektus par jauniem rādītājiem, kas izsaka daudz plašākas sabiedrības vajadzības nekā tās, kas pašreiz tiek noteiktas IKP rādītājā. Nav nepārvaramu tehniska rakstura šķēršļu, kas neļautu turpināt izstrādāt šo rādītāju kvalitāti un darbības jomu tā, lai politisku lēmumu pieņemšana pakāpeniski tiktu balstīta uz integrētāku, saskanīgāku un laicīgāku sociālo, ekonomikas un vides faktu analīzi.

2.2. Atbalsts starptautiskajiem un dalībvalstu centieniem

Apsvērumi par to, ka jāpapildina IKP rādītājs, nav jaunums. Starptautiskas un valstu iestādes ir pētījušas vairākus veidus, kā to panākt. ANO Attīstības programmā izstrādāts sociālās attīstības indekss (SAI), lai valstu rādītājus padarītu savstarpēji salīdzināmus, apvienojot IKP, veselības un izglītības rādītājus. Aprēķinot faktiskos ietaupījumus, Pasaules banka ir pirmā, kas iekļāva sociālo un vides aspektu, novērtējot valstu labklājības līmeni. ESAO veic vispārēju projektu "Kā novērtēt sabiedrības attīstību", lai, visiem līdzdarbojoties, veicinātu jaunu rādītāju izmantošanu. Vairākas NVO ņem vērā "ekoloģisko pēdu" – rādītāju, ko dažas valsts iestādes oficiāli atzīst kā mērķi vides attīstības jomā. Pētnieki ir publicējuši pirmos labklājības un apmierinātības ar dzīvi indeksus. ES un dalībvalstis ir izstrādājušas un izmanto dažādus sociālos un vides rādītājus, bieži vien pārgrupējot tos ilgtspējīgas attīstības rādītāju kopumos. ES arī veicina un atbalsta starptautiski atzītu rādītāju izmantošanu kaimiņvalstīs un jaunattīstības valstīs. Integrēti ekonomikas un vides konti nodrošina arvien vairāk informācijas, kuras pamatā ir skaidra metodika.

Tāpēc tiek meklēti risinājumi, lai uzlabotu, pielāgotu vai papildinātu IKP. Pavisam nesen Francija izveidoja augsta līmeņa komisiju saimnieciskās darbības un sociālā progresa noteikšanai, kuras priekšsēdētājs ir Džozefs Štiglics (*Joseph Stiglitz*), lai "noteiktu IKP kā saimnieciskās darbības un sociālā progresa rādītāja iespējas" un "ņemtu vērā papildu informāciju, kas vajadzīga skaidrākas situācijas noteikšanai". Minētās komisijas ziņojums nāks klajā šogad.

Komisija cieši uzrauga un daudzos gadījumos veicina minētās darbības, lai nodrošinātu rādītāju starptautisku salīdzināšanu.

⁴ COM(2008) 800 galīgā redakcija

2.3. Uzlaboti rādītāji atbilst iedzīvotāju vajadzībām

Minētās iniciatīvas atbilst sabiedrības viedoklim, jo iedzīvotāji tiecas pēc līdzsvarotas attīstības.

2008. gada *Eurobarometer* aptaujā atklāts, ka vairāk nekā divas trešdaļas ES iedzīvotāju uzskata: sociālie, vides un ekonomikas rādītāji ir vienlīdz svarīgi, izvērtējot sasniegto. Tikai nepilna sestā daļa uzskata, ka novērtējums ir jāpamato galvenokārt ar ekonomikas rādītājiem. Starptautiska līmeņa aptauja 2007. gadā sniedza līdzīgus rezultātus⁵.

Pētījumos atklāts arī tas, ka iedzīvotāji jūtas attālināti no statistikas informācijas. IKP var palielināties, bet valda uzskats, ka rīcībā esošie ienākumi un valsts pakalpojumi samazinās. Tā kā sabiedrība kļūst aizvien dažādāka, rādītāji, kuru pamatā ir vidējie aprēķini vai "tipisks patērētājs", nav pietiekoši atbilstīgi iedzīvotāju un politikas veidotāju informācijas prasībām. IKP papildināšana ar konkrētiem rādītājiem, kas atspoguļo lielākās sabiedrības daļas vajadzības, būtu pierādījums ciešākai saiknei starp ES politikas jomām un iedzīvotāju raizēm.

3. PIECAS DARBĪBAS, LAI LABĀK NOVĒRTĒTU PAVEIKTO MAINĪGĀ PASAULĒ

Ņemot vērā iepriekšminēto, Komisija ierosina īstenot šādas piecas darbības, kuras var tikt grozītas vai papildinātas pēc plānotās pārskatīšanas 2012. gadā.

3.1. Papildināt IKP ar vides un sociālajiem rādītājiem

Rādītāji, kur apkopoti svarīgi jautājumi, tos izsakot ar vienu skaitli, ir būtiski saziņas līdzekļi. Tie stimulē politiskās debates un dod cilvēkiem nojausmu par to, vai esam ceļā uz progresu. IKP, bezdarba un inflācijas rādītāji ir skaidrs šādu apvienotu rādītāju piemērs. Tomēr tie neatspoguļo situāciju tādos jautājumos kā problēmas vides jomā vai sociālā nevienlīdzība. Lai to novērstu, Komisijas dienesti plāno izstrādāt visaptverošu vides indeksu un uzlabot dzīves kvalitātes rādītāju saturu.

3.1.1. Visaptverošs vides indekss

Pašreiz nav visaptveroša vides rādītāja, ko varētu izmantot politiskajās debatēs paralēli IKP. Šāds vienots vides rādītājs sekmētu publiskās debates par sabiedriskajiem mērķiem un attīstību. Šādu funkciju gandrīz pilda "ekoloģiskā un oglekļa pēda", bet šiem rādītājiem ir ierobežota darbības joma⁶. Tā kā tagad saliktiem rādītājiem un datiem metodes ir izstrādātas pietiekamā līmenī⁷, Komisijas dienesti plāno 2010. gadā ieviest indeksa par ietekmi uz vidi izmēģinājuma versiju.

Minētajā indeksā tiks atspoguļots piesārņojums un cits kaitējums videi ES teritorijā, lai izvērtētu vides aizsardzības centienu rezultātus. Ja būs vērojams indeksa vērtības kritums, tas

⁵ Īpašais Eurobarometrs 295 (2008). Līdzīga aptauja, kas tika veikta 10 valstīs piecos kontinentos, liecina pat par vēl lielāku atbalstu IKP rādītāja papildināšanai, kam piekrīt trīs ceturtdaļas aptaujāto.

⁶ Oglekļa pēda apkopo tikai siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas. Ekoloģiskajā pēdā nav iekļauta, piemēram, ietekme uz ūdeni. Tomēr Komisija paralēli citiem rādītājiem pārbauda arī šo rādītāju, lai pārraudzītu Tematisko stratēģiju par dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un Bioloģiskās daudzveidības plānu.

⁷ ESAO, Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, Rokasgrāmata par salikto rādītāju izstrādi. Metodika un lietotāja rokasgrāmata, 2008. gads

norādīs uz to, ka vides aizsardzības jomā ir panākts progress. Tajā būs iekļauti svarīgākie vides politikas virzieni:

- klimata pārmaiņas un enerģijas izmantošana,
- daba un bioloģiskā daudzveidība,
- gaisa piesārņojums un ietekme uz veselību,
- ūdens uzmantošana un piesārņojums,
- atkritumu rašanās un resursu izmantošana.

Sākotnēji katru gadu tiks publicēts indekss par ES un dalībvalstīm, lai projekta veiksmes gadījumā sasniegtu ilgtermiņa mērķi publicēt šo indeksu paralēli IKP. Lai pareizi varētu interpretēt indeksu, tiks publicēta arī papildu informācija par apakštematiem un saistītiem vides mērķiem, kas noteikti ES un valstu līmenī. Analizējot šo indeksu paralēli IKP un sociālajiem rādītājiem, iedzīvotāji varēs novērtēt, vai ES un dalībvalstu politika kopā ar iedzīvotāju un uzņēmēju centieniem spēj nodrošināt viņu vēlmēm atbilstošu vides aizsardzības līmeni un vai sasniegtais progress ir saskaņā ar sociālās jomas, ekonomikas un vides mērķiem.

Papildus šim visaptverošajam indeksam par *kaitējumu* vai *ietekmi* uz vidi, ir iespēja izstrādāt visaptverošu rādītāju par vides *kvalitāti*, piemēram, norādot Eiropas iedzīvotāju skaitu, kuri dzīvo veselīgā vidē. Tiks pastiprināta pētniecība šajā virzienā.

Komisija arī turpinās izstrādāt rādītājus, kas satur informāciju par ietekmi uz vidi *ārpus* ES teritorijas (piemēram, rādītājus, kas ļautu pārraudzīt Tematisko stratēģiju par dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu) un turpinās atbalstīt "ekoloģiskā pēdas" pilnveidošanu.

3.1.2. Dzīves kvalitāte un labklājība

Iedzīvotājiem rūp viņu dzīves kvalitāte un labklājība. Ienākumi, valsts pakalpojumi, veselība, atpūta, labklājība un tīra vide ir līdzekļi, kā to sasniegt un saglabāt. Tāpēc valdībām un ES ir svarīgi rādītāji par šiem "izejas" faktoriem. Turklāt sociālajās zinātnēs tiek izstrādāti aizvien stingrāki tieši dzīves kvalitātes un labklājības rādītāji, un šos "rezultātu" rādītājus var izmantot, lai papildinātu "izejas" rādītājus.

Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds strādā pie šā jautājuma. Turklāt Komisija ir uzsākusi pētījumus par labklājības rādītāju priekšizpēti un par patērētāju tiesību nodrošināšanu, un kopā ar ESAO par to, kā cilvēki uztver labklājību.

3.2. Gandrīz reāllaika informācija lēmumu pieņemšanai

Vairāki faktori, ieskaitot globalizāciju un klimata pārmaiņas, izraisa straujas pārmaiņas ekonomikā, sabiedrībā un vidē. Tā kā ir ātri jāreaģē uz jaunām situācijām, politikas veidošanā ir vajadzīga līdzvērtīga informācija par visiem minētajiem aspektiem, pat ja tam ir nepieciešami papildu izdevumi. Pašreiz dažādās jomās ir vērā ņemamas atšķirības attiecībā uz statistikas laicīgumu. IKP un bezdarba rādītāji tiek bieži publicēti dažu nedēļu laikā pēc to iesniegšanas un tas ļauj pieņemt gandrīz reāllaikam atbilstošus lēmumus. Toties daudzos gadījumos dati par vidi un sociālo jomu ir pārāk novecojuši, lai sniegtu operatīvu informāciju, piemēram, par gaisa un ūdens kvalitāti vai darba organizācijas modeļiem – faktoriem, kas

bieži mainās. Tāpēc Komisijas mērķis ir palielināt vides un sociālās jomas datu laicīgumu, lai labāk informētu politikas veidotājus visā ES.

3.2.1. *Aktuālāki vides rādītāji*

Satelīti, automātiskās mērījumu stacijas un globālais tīmeklis aizvien labāk ļauj uzraudzīt vidi reāllaikā. Komisija pastiprina centienus, lai apzinātu šo potenciālu. Ir veikti būtiski pasākumi, lai minētās tehnoloģijas ieviestu — INSPIRE direktīva⁸ un GMES⁹. Pagājušajā gadā Komisija iepazīstināja ar Kopīgo vides informācijas sistēmu (SEIS), tas ir redzējums, kā apvienot tradicionālos un jaunus datu avotus tiešsaistē un darīt tos publiski pieejamus pēc iespējas ātrāk. Pirmais piemērs šādai "paziņošanai gandrīz reāllaikā" ir Eiropas Vides aģentūras ozona tīmekļa viete, kur sniegti dati par kaitīgām piezemes ozona koncentrācijām, lai sekmētu ikdienas lēmumu pieņemšanu, piemēram, vai braukt ar automašīnu vai sabiedrisko transportu, vai rīkot pasākumus brīvā dabā¹⁰.

Laicīgākus datus var nodrošināt ar īstermiņa prognozēšanu, kur izmanto statistikas metodes, līdzīgas tām metodēm, kuras lieto prognozēs, lai panāktu uzticamas aplēses. Piemēram, EVA plāno veikt īstermiņa aplēses par siltumnīcefekta gāzes emisijām, pamatojoties uz esošo īstermiņa statistiku par enerģiju. Eiropas Kopienas Statistikas birojs plāno izmantot īstermiņa prognozēšanu arī vides kontos.

3.2.2. *Aktuālāki sociālie rādītāji*

Sociālos datus parasti vāc no pārskatiem, veicot tiešās intervijas ar lielu respondentu skaitu vai izmantojot administratīvo datu avotus (piemēram, nodokļu vai sociālā nodrošinājuma reģistrus). Komisija kopā ar dalībvalstīm jau strādā pie tā, lai vienkāršotu un uzlabotu pārskatus un samazinātu laikposmu starp datu savākšanu un publicēšanu. Eiropas darbaspēka apsekojumam ievāc datus par nodarbinātību katru ceturksni, un rezultāti tiek publicēti pusgada laikā. Dati par veselīgas dzīves gadiem arī tiek savākti un izplatīti gada laikā. Kad vien tas ir iespējams un ekonomiski izdevīgi, sociālo datu laicīgums tiks uzlabots, piemēram, ar jauno Eiropas sociālo statistikas apsekojumu moduļu sistēmu.

3.3. **Precīzāka ziņošana par sadalījumu un atšķirībām**

Kopienas vispārējie mērķi ir sociālā un ekonomiskā kohēzija. Mērķis ir samazināt atšķirības starp reģioniem un sociālajām grupām. Turklāt tālejošās reformas, kas vajadzīgas cīņā ar klimata pārmaiņām vai lai popularizētu jaunus patēriņa modeļus, varēs sasniegt tikai tad, kad būs jūtams vienāds centienu un ieguvumu sadalījums starp valstīm, reģioniem un ekonomiskajām un sociālajām grupām.

Tāpēc jautājumiem par sadalījumu ir pievērsta pastiprināta uzmanība. Piemēram, pat ja IKP uz vienu iedzīvotāju valstī pieaug, to cilvēku skaits, kuri dzīvo uz nabadzības robežas, var arī palielināties. Esošie dati no nacionālajiem kontiem, piemēram, mājsaimniecības ienākumi, vai no sociālajiem pārskatiem, kā piemēram, *EU-SILC*¹¹, jau ļauj izanalizēt pamatjautājumus saistībā ar sadalījumu. Politikas jomās, kas skar sociālo kohēziju, jāizvērtē atšķirības, kā arī tādi apkopojotie rādītāji kā IKP vai IKP uz vienu iedzīvotāju.

⁸ Direktīva 2007/2/EK.

⁹ Globālā vides un drošības novērošana.

¹⁰ <http://www.eea.europa.eu/maps/ozone/map>

¹¹ ES Statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem

Komisija dokumentā *Atjauninātā sociālā programma: iespējas, pieejamība un solidaritāte*¹² atkārtoti uzsvēra apņemšanos apkarot nabadzību, sociālo atstumtību un diskrimināciju. Lai veicinātu pieredzes apmaiņu starp dalībvalstīm, Komisija ziņo par rādītāju kopumiem, par kuriem ir panākta vienošanās ar dalībvalstīm, lai informētu politikas veidotājus par ienākumu atšķirībām un jo īpaši par situāciju ienākumu skalas lejas daļā. Analizējot situāciju dalībvalstīs, tiek ņemti vērā izglītības, veselības, dzīves ilguma un vairāki nemonetāri sociālās atstumtības aspekti. Tiek izstrādāti rādītāji par vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvam mājoklim, transportam un citiem pakalpojumiem, kā arī infrastruktūrai, kas ir svarīgi pilnīgai dalībai sabiedrības dzīvē un tādējādi veicina ekonomisko un sociālo progresu.

Turklāt pastiprināta uzmanība tiek pievērsta saiknei starp sociālo atstumtību un vides piesārņošanu. Nav līdzvērtīga dalījuma starp, no vienas puses, tīru gaisu un ūdeni, neskartām ainavām un bagātīgu bioloģisko daudzveidību, un piesārņojumu un troksni, no otras puses. Jaunākajā pētījumā¹³, ko pasūtīja Komisija, apstiprināts tas, ka lai gan nabadzīgāki cilvēki mazāk piesārņo dabu, viņi dzīvo apvidos, kur ir slikta vides kvalitāte, kas savukārt izraisa veselības pasliktināšanos, stresu un neaizsargātību pret dabas katastrofām.

Minētie pētījumi tiks regulāri atjaunināti un to rezultāti publicēti.

3.4. Eiropas ilgtspējīgas attīstības progresa rādītāja izstrāde

Ilgspējīga attīstība ir visaptverošs Eiropas Savienības mērķis. Tās mērķis ir nepārtraukti uzlabot dzīves kvalitāti un labklājību uz šīs planētas pašreizējām un nākamajām paaudzēm. ES ilgtspējīgas attīstības rādītāji (*SDIs*)¹⁴ ir izstrādāti kopā ar dalībvalstīm, lai uzraudzītu sasniegto saistībā ar daudzajiem ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķiem, un ir atspoguļoti Komisijas pārģadu progresa ziņojumā.

Tomēr šis monitoringa instruments pilnībā neietver jaunākās norises svarīgās jomās, kas vēl nav iekļautas oficiālajā statistikā (piemēram, ilgtspējīga ražošana un patēriņš vai pārvaldības jautājumi). Dažādu iemeslu dēļ ilgtspējīgas attīstības rādītājos vienmēr nevar iekļaut jaunākos datus. Līdz ar to tie pilnībā nevar atspoguļot tos centienus, ko uzņēmēji, pilsoniskā sabiedrība vai valdība vietējā vai valsts līmenī ir veikusi, lai atrisinātu minētās grūtības.

Ilgspējīgas attīstības progresa rādītājs

Lai veicinātu pieredzes apmaiņu par politiskiem risinājumiem starp dalībvalstīm un ieinteresētajām personām, vajadzīgi precīzāki jaunāko datu kopumi. Tāpēc Komisija meklē iespējas, lai kopā ar dalībvalstīm izstrādātu ilgtspējīgas attīstības progresa rādītāju. Ilgtspējīgas attīstības progresa rādītājā, kura pamatā ir ES ilgtspējīgas attīstības rādītājs, var iekļaut arī citu kvalitatīvo un kvantitatīvo publiski pieejamo informāciju, piemēram, par uzņēmējdarbības un politikas pasākumiem. Komisijas dienesti plāno ieviest 2009. gadā ilgtspējīgas attīstības progresa rādītāja izmēģinājuma versiju.

Vides ilgtspējas robežvērtības

¹² COM(2008) 412.

¹³ "Sociālās dimensijas vides politikā", pētījums, ko pasūtījis ĢD *EMPL*, 2008. gada jūlijā, skatīt <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=88&langId=en&eventsId=145>

¹⁴ Eurostat statistikas grāmata "Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu gūto panākumu novērtējums – 2007".

Ilgtermiņīgas attīstības stratēģijā noteikts pamatmērķis, lai ņemtu vērā planētas dabas resursu ierobežotību. Tas nozīmē dabas ierobežoto iespēju nodrošināt atjaunojamus resursus un absorbēt piesārņotājus. Zinātnieki cenšas noteikt saistītas fiziskās vides robežvērtības un akcentēt potenciālās sekas ilgtermiņā vai neatgriezeniskās sekas, ja minētās robežvērtības tiek pārsniegtas. Politikas veidotājiem ir svarīgi zināt "bīstamās zonas", pirms faktiskie vājie punkti ir sasniegti, tādējādi nosakot brīdinājuma līmeņus. Sadarbība pētniecības un oficiālās statistikas jomā tiks pastiprināta, lai noteiktu un regulāri atjauninātu šādas galveno piesārņotāju un atjaunojamo resursu robežvērtības, un informāciju varētu izmantot politikajās debatēs, mērķu noteikšanā un politikas novērtēšanā.

3.5. Vides un sociālo jautājumu iekļaušana nacionālajos kontos

Eiropas Kontu sistēma ir galvenais rīks, ko izmanto statistikā par ES ekonomiku, kā arī daudzu ekonomikas rādītāju (ieskaitot IKP) pamatojumam. Lai tiktu veidota saskaņota politika, ir vajadzīgs datu resurss, kur paralēli ekonomikas aspektiem sistemātiski iekļauti arī vides un sociālie jautājumi. Eiropadome 2006. gada secinājumos aicināja ES un dalībvalstis paplašināt nacionālos kontus, tajos iekļaujot galvenos ilgtermiņīgas attīstības aspektus. Tāpēc nacionālie konti tiks papildināti ar integrētu vides ekonomikas grāmatvedību, kur sniegti pilnībā saskaņoti dati. Tā kā par metodēm ir panākta vienošanās un dati ir pieejami, ilgtermiņā minētajā kontu sistēmā tiks iekļauti papildu konti par sociālajiem aspektiem.

Tas sniegs integrētu faktu pamatojumu, lai papildinātu politikas analīzi, palīdzot noteikt sinerģijas un kompromisus starp dažādiem politikas mērķiem, piemēram, norādot to politikas priekšlikumu *ex-ante* ietekmes novērtējumā. Komisija nodrošinās to, ka šis darbs tiks turpināts nākotnē, pārskatot starptautisko Nacionālo kontu sistēmu un Eiropas kontu sistēmu. Ilgtermiņā tiek prognozēts, ka integrēta vides, sociālo un ekonomikas kontu sistēma kalpos par pamatu jaunu augsta līmeņa rādītāju izstrādei. Sadarbojoties ar starptautiskajām organizācijām, apspriežoties ar pilsonisko sabiedrību un atbalstot pētniecības projektus, Komisijas dienesti turpinās pētīt, kā labāk izstrādāt un izmantot šādus makrorādītājus.

3.5.1. Integrēta vides ekonomikas grāmatvedība

Komisija 1994. gadā pirmo reizi nāca klajā ar stratēģiju par "zaļo grāmatvedību"¹⁵. Kopš tā brīža *Eurostat* un dalībvalstis sadarbībā ar ANO un ESAO ir izstrādājušas un pārbaudījušas grāmatvedības uzskaites metodes tiktāl, ka vairākas dalībvalstis tagad regulāri iesniedz pirmos vides kontu kopumus.

Visbiežāk iesniedz kontus par emisiju (ieskaitot siltumnīcefekta gāzes emisijas) fizisko plūsmu gaisā, materiālo patēriņu, kā arī monetāros kontus par izdevumiem un nodokļiem vides aizsardzības jomā. Kā nākamo Komisija plāno paplašināt datu vākšanu minētajās jomās visās dalībvalstīs. Pēc tam kontus par fizisko vidi varētu noteikt arī attiecībā uz enerģijas patēriņu, atkritumu rašanos un apstrādi un naudas uzskaites kontus par subsīdijām vides jomā. Komisija plāno pilnībā ieviest šos kontus līdz 2013. gadam, lai tos varētu izmantot politikas analīzē. Lai nodrošinātu to, ka minētos kontus var salīdzināt, Komisija nākamā gada sākumā plāno ierosināt tiesisko regulējumu par vides grāmatvedību.

¹⁵ COM(1994) 670.

Otrā vides kontu kategorija attiecas uz dabas kapitālu, jo īpaši uz izmaiņām krājumos, pilnīgāk izstrādātie ir mežu un zivju krājumu konti. Komisija sniegs ieguldījumu darbā, kas pašreiz tiek veikts ANO līmenī.

Turpmākas grūtības saistībā ar vides grāmatvedības izstrādāšanu ir finansiāla rakstura informācijas iekļaušana kontos par fizisko vidi. Tai jāpamatojas uz novērtējumu par izraisītajiem un novērstajiem postījumiem, izmaiņām dabas resursu un ekosistēmas preču un pakalpojumu krājumos, sniedzot reprezentatīvus, skaidrus, salīdzināmus un uzticamus monetāros pasākumus valsts un ES līmenī¹⁶. Pārvēršot naudas izteiksmē videi nodarītos zaudējumus un ieguvumus vides aizsardzībā, var palīdzēt vērst politisko debašu uzmanību uz to, ka mūsu labklājība un dzīves kvalitāte ir atkarīga no dabas sniegtajām precēm un pakalpojumiem. Mikrolīmenī šāds novērtējums ir konceptuāli skaidrs. Tas ir pamatots ar vairākiem pētījumiem, proti, *TEEB* iniciatīva (ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidība ekonomika), un ar pašreiz notiekošo ekosistēmu pakalpojumu novērtēšanu, kas kopīgi tiek veikta ar ANO Vides programmu, vairākām valstīm un Komisiju. Komisija plaši izmanto novērtēšanu ietekmes novērtējumos¹⁷. Eiropas Vides aģentūra plāno turpināt strādāt pie ekosistēmas preču un pakalpojumu novērtēšanas un to grāmatvedības kontu sistēmas, lai izveidotu starptautiski atzītas metodes. Tomēr šādu pētījumu skaidrošanai makrolīmenī vajadzīga papildus pētīšana un testēšana. Komisija plāno vairāk strādāt pie finansiālā novērtējuma un konceptuālo sistēmu turpmākas izstrādes.

3.5.2. Pastiprināt nacionālajā kontu sistēmā esošo sociālo rādītāju izmantošanu

Spēkā esošajā Eiropas kontu sistēmā jau ir iekļauti rādītāji, kas akcentē ar sociālo jomu saistītos aspektus, piemēram, mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi un koriģētais rīcībā esošo ienākumu apjoms, kurā ņemtas vērā sociālās aizsardzības sistēmu atšķirības dažādās valstīs. Minētie skaitļi¹⁸ labāk atspoguļo, cik cilvēki var tērēt un ietaupīt, nekā IKP uz vienu iedzīvotāju. Komisijas dienesti plāno aizvien vairāk izmantot šos rādītājus.

4. SECINĀJUMS

Iekšzemes kopprodukts (IKP) ir ietekmīgs un plaši atzīts rādītājs, ko izmanto, lai uzraudzītu svārstības saimnieciskajā darbībā īstermiņā vai vidējā termiņā jo īpaši pašreizējās recesijas apstākļos. Neskatoties uz tā nepilnībām, tas vēl aizvien ir vienīgais rādītājs, kas atspoguļo tirgus ekonomikas darbību. Tomēr IKP nav paredzēts kā vienīgais pareizais rādītājs, kas atspoguļo ilgtermiņa ekonomisko un sociālo progresu un jo īpaši sabiedrības spēju risināt tādas jautājumus kā klimata pārmaiņas, resursu efektivitāte vai sociālā iekļaušana. Ir skaidrs, ka IKP jāpapildina ar statistiku, kurā iekļauti ekonomikas, sociālās jomas un vides aspekti, kas ir vitāli svarīgi cilvēku labklājībai.

¹⁶ Pētniecības projekta EXIOPOL mērķis ir noteikt paplašinātu "ieguvumu un zaudējumu" sistēmu, lai aplēstu ekonomikas nozaru, galapatēriņa un resursu izmantošanas ietekmi uz vidi un ārējās izmaksas ES valstīs; <http://www.feem-project.net/exiopol/>.

¹⁷ Skatīt arī Rokasgrāmatu par ārējām izmaksām transporta nozarē, 2008. gada februāris, http://ec.europa.eu/transport/sustainable/doc/2008_costs_handbook.pdf

¹⁸ Tomēr minētie rādītāji neatspoguļo izmaksas, lai sasniegtu šādu izdevumu līmeni, piemēram, atpūtas pasākumi, kas īsti nepalielina patēriņa iespējas, kā kaitējuma novēršana vai seku likvidēšanu, kas radies saimnieciskās darbības rezultātā.

Jau vairākus gadus valstu un starptautiskā līmenī norit darbs pie IKP papildināšanas. Komisija plāno pastiprināt centienus un saziņu šajā jomā. Tās mērķis ir izstrādāt rādītājus, kas patiesi paredzēti tam, ko šādos rādītājos vēlas redzēt iedzīvotāji, proti, noteikt panākto, sasniedzot sociālos, ekonomikas un vides mērķus ilgtspējīgā veidā. Galu galā valstu un ES politika tiks vērtēta, apsverot to, vai tā ir bijusi veiksmīga minēto mērķu sasniegšanā un Eiropas iedzīvotāju labklājības uzlabošanā. Tāpēc turpmākā politika ir jāpamato ar datiem, kas ir uzticami, laicīgi, publiski pieņemami un ietver visus būtiskos jautājumus. Komisija plāno vēlākais līdz 2012. gadam iesniegt ziņojumu par šajā paziņojumā ierosināto darbību īstenošanu un rezultātiem.